

XYLARIA RHOPALOIDES: TO BE OR NOT TO BE

Menno Boomsluiters

T. van Lohuizenstraat 34, 8172 XL Vaassen

Boomsluiters, M. 2021. On the occurrence of *Xylaria rhopaloides* in The Netherlands. *Coolia* 64(4): 229–232.

A simple request to check a find of *X. rhopaloides* led to a long search for the true identity of this mushroom, ending in the compelling conclusion that even if the species does exist, it appears to have never been found in Europe. All European records appear to go back to a publication scorned by experts in the field. The author's recommendation is to remove the species from the Dutch mycological database.

Op 13 januari 2021 ontving ik een mailtje van Jan Willem Jonker met de vraag of ik een geweizwammetje zou willen determineren, waarvan werd aangenomen dat het ging om *Xylaria rhopaloides* (Kunze) Mont. Deze soort was hem bekend uit Flevoland, van excursies met de WMOIJ, waar hij oorspronkelijk door Atte van den Berg op 23 april 2014 was gevonden in het Voorsterbos. Na controle door Henk Lammers is *X. rhopaloides*, de Knotsvormige geweizwam, indertijd als nieuwe soort voor Nederland ingevoerd.

Op 16 januari ben ik samen met Jan Willem naar de vindplaats op landgoed Schovenhorst bij Putten geweest om foto's te maken en materiaal te verzamelen. Op het zaagvlak van een beuk trof ik een aantal *Xylaria*'s aan met gitzwarte, rechtopstaande, worstvormige vruchtlichaampjes op een dun steeltje en uitlopend in een spits topje. De uitstekende perithecia waren duidelijk herkenbaar. Thuisgekomen liep het determineren vast, omdat ik geen literatuur vond waarin deze soort genoemd werd. Ook op internet liep het spoor vrijwel dood nadat ik vele bronnen van over de hele wereld bestudeerd had.

Uiteindelijk vond ik drie min of meer recente bronnen waar *X. rhopaloides* in voorkomt:

- Bertault, R. (1984). *Xylaires d'Europe et d'Afrique du Nord*
- de Haan, A. (1992), in AMK 92.2, blz. 42-44
- Vermeulen, H. (1999). *Paddestoelen, Schimmels en Slijmzwammen van Vlaanderen*

Figuur 1. De vermeende Knotsvormige geweizwammen (*Xylaria rhopaloides*) van Schovenhorst, bij Putten.

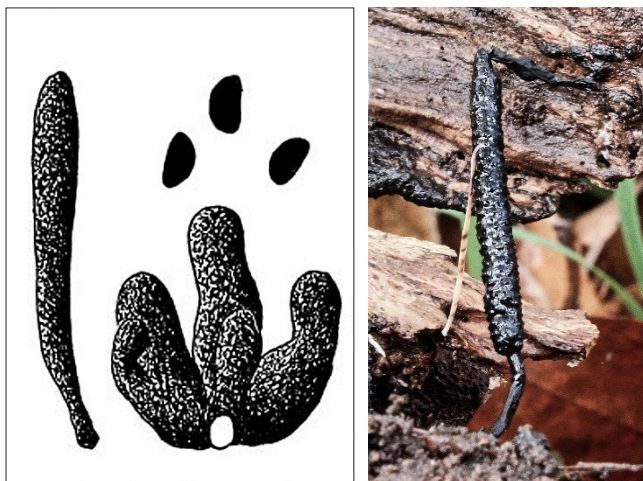
Het boek van Bertault wordt in veel artikelen genoemd in de literatuurlijst. Ik vond echter weinig vleeiende kritiek over dit boek, geuit door erkende wetenschappers op het gebied van Xylariaceae zoals J.D. Rogers, T. Læssøe en J. Fournier. Het is echter wel de bron van alle recente determinaties. Helaas bleek het onmogelijk het boek of gedeelten ervan via internet te downloaden. Het artikel van André de Haan, gepubliceerd in het AMK in 1992, is daarentegen goed leesbaar en van duidelijke illustraties voorzien. Zijn determinatiebron is het boek van Bertault, waarover ook hij moppert. Hij beschrijft een vondst, die hij na enige aarzeling toeschrijft aan *X. rhopaloides*. Hoewel het artikel veel maten en goede tekeningen geeft, is het geen tabel die via determinatie tot de soort leidt. Dit geldt ook voor het boek van Vermeulen, waar met een eenvoudige macroscopische sleutel de soort wordt uitgesleuteld. *Xylaria rhopaloides* is in Europa uitsluitend in Vlaanderen en Nederland gevonden, blijkens het nazoeken in grote en/of internationale databases zoals die van Groot-Brittannië, Duitsland en GBIF. De weinig bevredigende conclusie is dat het hier blijkbaar gaat om een soort die alleen in het Nederlands taalgebied wordt gevonden.

De doorbraak komt uiteindelijk als ik een uitgebreide sleutel vind, gepubliceerd door Jaques Fournier (Update on European species of *Xylaria*, juni 2014) In deze uitstekende Engelstalige, en rijk geïllustreerde sleutel is *Xylaria rhopaloides* weliswaar niet opgenomen, maar is mijn vondst toch eenvoudig te determineren als *Xylaria hypoxylon*.

Tijd om een speurtocht naar de identiteit van deze *Xylaria rhopaloides* te starten.

Wat is *Xylaria rhopaloides*?

Via de synoniemenlijst in Index Fungorum en een artikel van Uwe Braun uit 2016 blijkt dat deze *Xylaria* in 1828 door Kunze beschreven is als *Sphaeria rhopaloides* en oorspronkelijk werd gevonden op rottend blad in Suriname. De mycoloog Montagne brengt de soort onder in het geslacht *Xylaria*. In 1882 beschrijft Saccardo de soort opnieuw als *Xylaria rhopaloides* Kunze ex Sacc. De oorspronkelijke vondst in Suriname wijst er op dat het om een tropische soort gaat. De beschrijving van de soort door Saccardo is zeer summier. Hij beschrijft een sporenmaat van 8–10 µm en voegt er aan toe: *Speciei diagnosum loc. cit. non inveni* ('De specifieke diagnose heb ik niet gevonden').

Figuur 2. Links: Afbeelding van *X. curta* uit Dennis (1956). Rechts: Vruchtlichaam van de Knotsvormige geweizwam op een van de oorspronkelijke vindplaatsen in het Kuinderbos. (Foto: Ieko Staal)

Ferdinand Theissen, een pater Jezuïet die tussen 1902 en 1908 in Brazilië materiaal verzameld heeft, zegt dat het bij *X. rhopaloides* naar alle waarschijnlijkheid gaat om een lokale vorm van *X. corniformis*. Twintig jaar later meldt Lloyd in *Mycological Writings* V6 dat “*Xylaria corniformis* in de tropen soms slanke vormen aanneemt, die dan *X. rhopaloides* wordt genoemd. Ze zijn zo terug te vinden in de oude exsiccata van Kunze, terwijl de naam ook gebruikt is door Montagne maar deze niet zijn beschreven.” Dertig jaar na Lloyd doet Dennis het in “Some *Xylarias* of tropical America” nog eens dunnetjes over. Hij citeert Saccardo en Lloyd en meldt geen gepubliceerde beschrijving te kennen.

Dennis spreekt van een “*X. rhopaloides*”-staat van *X. curta*. Blijkbaar lijkt *X. curta* er op. Deze *Xylaria* lijkt evenals de door Theissen genoemde *X. corniformis* eerder op *X. polymorpha* en ziet er geheel anders uit dan de vondsten op de foto’s en beschrijvingen van Atte van den Berg en André de Haan.

Het recente boek van Thomas Læssøe & Jens T. Petersen (*Fungi of Temperate Europe*, Vol. 1) laat op pagina 1550 twee foto’s zien van *Xylaria hypoxylon* waarvan de bovenste foto niet te onderscheiden is van de foto’s van *X. rhopaloides* uit de Flevopolder en van de vondst uit Putten.

Terug naar de inleiding van ‘Update on European species of *Xylaria*’ van Fournier, waarin veel informatie staat over wie, waar, wat over *Xylaria*’s gepubliceerd heeft, en daar vinden we het boek van Bertault weer terug. Dit is wat Fournier daarover zegt: “After revision of his several « new » species by Thomas Læssøe (pers. comm.) and revision by myself of material identified by Bertault kept in Jean Mornand’s herbarium, we both agreed that his taxonomic concepts were fanciful and inadequate, that led him to the creation of new names for what are merely forms of *X. hypoxylon* and *X. longipes*, while his use of names of tropical taxa for European taxa was obviously not based on a sound knowledge of the respective tropical species.”

Dat klinkt niet goed.

Komt *Xylaria rhopaloides* dan wel in Nederland voor?

Tijd om het hogerop te zoeken en hulp in te roepen bij de experts, in dit geval Jacques Fournier. Ik stelde hem via Ascofrance.org de vraag wat de status van *Xylaria rhopaloides* is in Europa. Hier volgt een deel van zijn antwoord: “*Hi Menno, (...) X. rhopaloides* is an ill-defined and dubious tropical or subtropical species, variously interpreted, referred to *X. curta* by Dennis, to *X. castorea* by Ju & Rogers.”

Duidelijke taal. Mijn conclusie na het doorwerken van allerlei boeken en veel digitaal leeswerk en de reactie van Jacques Fournier is dat *Xylaria rhopaloides* niet in Nederland voorkomt en dat er geen duidelijke, oorspronkelijke, beschrijving of afbeelding van is. De soort lijkt zelfs nog nooit in Europa gevonden te zijn.

Van de oorspronkelijke vondsten uit Flevoland zitten twee beschrijvingen en het nieuwe-soortenformulier van Atte van den Berg plus vier foto’s van verschillende fotografen ter plaatse gemaakt, in mijn archief. Als we deze gebruiken om met behulp van de sleutel van Fournier de vondsten te determineren, blijft er weinig twijfel. Het gaat in deze gevallen om *Xylaria hypoxylon*. Hetzelfde lijkt het geval met de beschrijving van de vondst van André de Haan.

Een voorbeeld van voortschrijdend inzicht. De vooruitgang van de wetenschap en de mogelijkheid om tegenwoordig digitaal artikelen van over de hele wereld te kunnen lezen en

te vergelijken is ontegenzeggelijk veel groter dan 6 jaar geleden en zeker dan in 1992 toen universiteitsbibliotheken soelaas moesten bieden.

Dank zij al deze artikelen, waarvan ik hieronder slechts een gedeelte overneem in de literatuurlijst, is het voor mij duidelijk dat wat in het Nederlands taalgebied *Xylaria rhopaloides* genoemd wordt, dat niet is. Reden om deze soort te verwijderen uit de Nederlandse soortenlijst.

Literatuur

Met *: bron op internet, digitaal gedownload begin 2021.

- Bi, Z., G. Zheng & L. Taihui 1993. The Macrofungus Flora of China's Guangdong Province. pag. 17–25.
- Braun, U. 2016. Material of fungi in D.F.L. von Schlechtendal's herbarium including nomenclatural comments on species published by G. Kunze and J.C. Schmidt in "Deutschland's Schwämme" and other exsiccatae. *Schlechtendalia* 30: 9–33.
- Callan, B.E. & J.D. Rogers 1990. Teleomorph-anamorph connections and correlations in some *Xylaria* species. *Mycotaxon* 36: 343–369.
- Dennis, R.W.G. 1956. Some *Xylarias* of tropical America. *Kew Bulletin* 11: 413, 424, 435.
- Dennis, R.W.G. 1968. *British Ascomycetes*, blz. 319.
- Fournier, J. 2014. Update on European species of *Xylaria*. Ascofrance.org *
- Fournier, J., F. Flessa, D. Peršoh & M. Stadler 2011. Three new *Xylaria* species from southwestern Europe. *Mycological Progress* 10: 33–52. DOI 10.1007/s11557-010-0671-8
- Gonzalez, F.S.M. & J.D. Rogers 1989. A preliminary account of *Xylaria* of Mexico. *Mycotaxon* 34: 283–373.
- Van der Gucht, K. 1996. *Xylaria* species from Papua New Guinea. *Mycotaxon* 60: 327–360.
- de Haan, A. 1992. *Xylaria rhopaloides* (Kunze) Montagne. *AMK-Mededelingen* 92.2.42–44.
- Hashemi, S.A., S.A. Khodaparast, R. Zare & S.A. Elahinia 2014. Contribution to the identification of *Xylaria* in Iran. *Rostaniha* 15: 153–166.
- Index Fungorum, Page Image for Protologue uit Saccardo's Syll. Fung. I: 326; XV: 377. *
- Ju, Y.-M. & J.D. Rogers 1999. The *Xylariaceae* of Taiwan (excluding *Anthostomella*). *Mycotaxon* 73: 343–440.
- Karun, N.C. & K.R. Sridhar 2015. *Xylaria* complex in the South Western India. *Plant Pathology & Quarantine* 5(2): 83–96.
- Koyani, R.D., H.R. Patel, A.M. Vasava & K.S. Rajput 2016. *Xylariaceae*: Overview and addition to fungal diversity of Gujarat Province. *Studies in Fungi* 1(1): 69–79. DOI 10.5943/sif/1/1/6.
- Læssøe, T. 1992. *Xylaria digitata* and its allies - delimitation and typification – 1. *Persoonia* 14: 603–613.
- Læssøe, T. 1993. *Xylaria digitata* and its allies - delimitation and typification – 2. *Persoonia* 15: 149–153.
- Læssøe T. & J.H. Petersen 2019. *Fungi of Temperate Europe*, vol. 2, blz. 1547–1551.
- Lloyd, C.G. 1920–1921. *Mycological Writings*, Vol. 6, blz. 900.
- Rogers J.D., Y.-M. Ju & M.J. Adams. Home of the *Xylariaceae*. <http://mycology.sinica.edu.tw/Xylariaceae/> *
- Rogers, J.D. 1986. Provisional keys to *Xylaria* species in continental United States. *Mycotaxon* 26: 85–97.
- Theissen, F. 1909. *Xylariaceae Austro-Brasilienses*. I. *Xylaria*. *Denkschriften Mathematisch-Naturwissenschaftliche Klasse der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 83: pag. 56.
- Vermeulen, H. 1999. *Paddestoelen, Schimmels en Slijmzwammen van Vlaanderen*, blz. 187. De Wielewaal, Turnhout.